

Asia: VN/33762/2023

Arviointimuistio terveydensuojelulainsäädännön kokonaisuudistusta varten

Lausunnonantajan lausunto

Yleistä arviointimuistiosta

-

Luku 1 - Taustaa kokonaisuudistuksesta

Hallitusohjelman tavoitteena on vahvistaa kaikkien kuntien toimintaedellytyksiä ja vähentää yksityiskohtaista sääntelyä purkamalla tarpeettomia normeja kuntien tehtäväkentässä. Ehdotettu päivystysjärjestelmävelvoite on hallitusohjelman vastainen ja lisää merkittävästi kuntien menoja.

Luku 2 - Nykytilan kuvaus

-

Yleistä

-

Luku 1 - Yleiset säännökset

-

Luku 2 - Viranomaiset ja niiden tehtävät

3 §

Terveydensuojelu- ja työturvallisuuslakien toimivallan yhteensovittaminen on kannatettavaa. Käytössä olevat toimenpiderajat tulee kuitenkin olla selkeästi määritelty.

8 §

Se, että kunnille asetetaan uusia velvoitteita viranomaisen päivystyksen järjestämiseksi, edellyttäisi asianmukaista vaikuttavuusarviointia. Arvioinnin tulisi sisältää objektiivinen panoshyötysuhteen osoittaminen valtakunnallisesti. Vastaus tulisi löytyä esimerkiksi kysymyksiin, kuinka monta

talousveden saastumistilanteissa sairastunutta tapausta olisi voitu estää terveysvalvonnan päivystyksellä tai kuinka monta epidemiaa olisi voitu estää? Viimeisen viiden vuoden aikana on ollut kaksi kunnalliseen veteen liittyvää epidemiaa.

Uusia velvoitteita kuntien tehtäviin ei lakiin voi lisätä perustelemalla, että palvelun puuttuminen voisi vaarantaa esimerkiksi vaaratiedottamisen. Palvelun puuttumisen pitäisi perustellusti osoittaa vaarantavan kuntalaisten terveyden, jotta näin massiivisia lisätehtäviä kunnille osoitettaisiin.

Se, että isojen kaupunkien yksikönjohtajat joutuvat satunnaisesti vastaamaan puhelimeen virka-ajan ulkopuolella ei voi olla peruste sille, että koko maahan luodaan kaikille kunnille velvollisuus järjestää päivystys. Meillä pienemmissä kunnissa on vesilaitoksilla ollut terveysvalvonnan henkilökohtaiset numerot aina käytössä eikä puheluita ole häiriötilanteista virka-ajan ulkopuolella tullut, koska vesilaitosten henkilökunta osaa hoitaa tehtävänsä häiriötilanteessa. Pääkaupunkiseudun vesilaitosten ongelmia ei siis pidä ratkoa säätämällä velvoittava laki koskemaan kaikkia kuntia.

Pienten yksiköiden henkilöstöresurssipulan takia päivystysyksiköt olisi tehtävä isoiksi. Ympäri vuorokautista 24/7 päivystystä ei voi järjestää pienellä henkilöstömäärällä, kun huomioidaan mm. pyhäpäivät ja loma-ajat. Toisaalta, jos päivystysalueet muodostuvat erittäin isoiksi, ei paikallistuntemusta kuitenkaan ole. Ohjaus olisi siinäkin tapauksessa yleisen neuvonnan tasolla, joka voidaan maassamme hoitaa kustannustehokkaammin.

Myöskään naapurialueiden vaaratiedotteen antaminen tai toimivaltaa ylipäättään esimerkiksi keittokehotuksen antamiseen ei naapurikuntien alueella ole. Toimivallan laajentaminen nykyisellä kuntapohjalla naapurin alueelle ei ole yksinkertaista. Käytännössä vaaratiedotteen antamista ei kunnissa delegoida kaikille terveysvalvonnan viranhaltijoille, joten varmasti sitä ei tulla delegoimaan myöskään naapurikuntien päivystäville terveystarkastajille.

Toisaalta, jos lakiin kirjataan myös lupa- ja valvontaviraston päivystysvelvollisuus, on se päällekkäinen järjestelmä, joka voisi hoitaa myös kunnille suunnitellun neuvontavelvollisuuden. Ts. näin pienessä maassa ei kannata järjestää kahta päällekkäistä päivystysjärjestelmää, joiden panoshyötysuhde on heikko.

Kunnan ympäristöterveydenhuollolla on jo päivystysjärjestelmä eläinlääkinnässä. Jokaisella päivystykseen osallistuvalla eläinlääkärillä tulee olla mahdollisuus saada tarvittaessa yksikönjohtajan kiinni myös virka-ajan ulkopuolella. Ympäri vuorokautista päivystystä vuosikymmeniä järjestäneenä on vahva kokemus siitä, miten paljon jatkuva päivystäminen rasittaa henkilökuntaa. Päivystäminen luo merkittäviä lisäkustannuksia ja vähentää pidemmän päälle työssä jaksamista huomattavasti.

Jos päivystysvelvollisuus kunnille lakiin kuitenkin säädetään, tulisi harkita sanamuotoa, mikä mahdollistaisi myös muun ympäristöterveydenhuollon viranomaisen käyttämisen tähän tarkoitukseen, koska eläinlääkärit eivät ole terveydensuojeluviranomaisia.

Muiden kuin vesiperäisten häiriötilanteiden johtovastuu on käytännössä joko pelastus- tai säteilyviranomaisella. Tästä syystä vesihuollon häiriöt ovat ainoa peruste päivystysvelvollisuuden esittämiseksi. Hallinnollisten velvoitteiden oikeasuhtaisuus suhteessa terveydensuojelun tavoitteisiin tulee vakavasti harkita.

Huomattavasti parempi vaikuttavuus varautumiseen saataisiin yksinkertaisesti lisäämällä kuntien vesilaitosten ja teknisen toimen osaamista ja velvoitteita häiriötilanteissa. Koulutusvaatimusten lisäksi tulisi harkita vesilaitosten lakisääteistä velvollisuutta hankkia esimerkiksi puhdasvesisäiliöitä ja aggregaatteja, joita ei vuosikymmenien varautumispuheesta huolimatta oikeasti maassamme ole riittävästi.

Luku 4 - Ilmoituksenvarainen toiminta

13 §

Riskiperusteinen lähestymistapa on kannatettava. Majoitushuoneistoissa kävijämäärän määrittely lainsäädäntöön voi johtaa siihen, että pienemmissä kaupungeissa eivät hotellit ole säännöllisen valvonnan piirissä. Kävijämäärän määrittely on ongelmallista, jos se nostetaan kovin korkeaksi ja se mahdollistaa toiminnanharjoittajan ilmoittajan arvioimaan käyttäjämäärän alakanttiin säännöllisen valvonnan ulkopuolelle.

Sama koskee liikuntapaikkojen kävijämäärän määrittelyä.

Suuririskisiä olisivat esim. pistoshoitojen antajat (esim. täyteaineet erityisesti kasvojen alueelle). Tämä on erittäin hyvä uudistus, mutta vaatii tarkan ohjeistuksen mitä asioita terveydensuojeluviranomainen valvoo. Valvotaanko itse pistosten antamisen hygieenisia olosuhteita ja mihin asti valvonta ulottuu, esim. käytettävien aineiden säilytys, koostumus, luvanvaraisuus.

Lähtökohtaisesti lainsäädännössä tulisi määritellä valvontavastuu jollekin viranomaiselle koskien koko kauneudenhoitoalaa. Tällä hetkellä vastuuta ei ole yhdelläkään viranomaisella, ja ala on täysin villi suhteessa muuhun Suomen valvontalainsäädäntöön. Kasvojen alueen pistokset tulisi pikaisesti saattaa sertifioitujen koulutettujen henkilöiden tehtäväksi.

Luku 5 - Talousvesi ja lämmin käyttövesi

Pienten yksiköiden talousvesiasetus tulisi uudistaa kokonaisuudessaan. Tämä ja yksinkertainen riskienhallintamalli pienille on erittäin kannatettava.

Se, että suunnitelmallisessa valvonnassa tulisi käyttää ensisijaisesti ulkopuolisia näytteenottajia on erikoinen kirjaus. Varsinkin, jos valvontatöitä vähennetään jo riskiperusteisuudella. Viranhaltijoiden näytteenoton yhteydessä tehdään jatkuvasti myös ”näkömätöntä valvontaa”, ollaan tekemisissä vesilaitoksen henkilökunnan kanssa ja siten pysytään selvillä miten laitoksilla asiat ovat. Valvontaviranomaisen vieraantuminen valvontakohteesta ei koskaan johda hyvään yhteistyöhön.

Pienten vesilaitosten valvontaa tulisi keventää nimenomaan hallinnollisen taakan keventämisellä. Se, että laitoksissa käydään viranomaisen toimesta, otetaan näytteet ja samalla käydään fyysisesti tarkastamassa kaivo, on riittävää valvontaa pienille laitoksille. Hyvin pienet vesilaitokset tietävät jokaisen vedenkäyttäjän ja saavat heihin yhteyden välittömästi häiriötilanteissa. Vesilaitoksen hoitajat ovat yleensä aina eläkeläisiä, joilta ei edelleenkään kovin hankalia kirjallisia tuotoksia voi vaatia. Toimijoille voidaan antaa ohjausta ja neuvontaa näytteenoton yhteydessä, ja käytännössä kaivon kunto tarkastetaan samalla. Pienien vesiosuuskuntien huoltovarmuuden kannalta on tärkeintä se, että laitoksilla on hyvälaatuista käytännössä valvottua talousvettä saatavilla, ei niinkään paperityöt.

Kansallisen vesihuoltouudistuksen tavoite siitä, että pieniä vesilaitoksia pitäisi saada liittymään isompiin on täysin epärealistinen harvaan asutulla maaseudulla, jossa pienet vesiosuuskunnat, joilla on omaa vedenottoa, eivät käytännössä voi saada vettä mistään isommasta laitoksesta. Tavoite isommista laitoksista on myös ristiriitainen huoltovarmuuden kannalta.

Luku 6 - Jätteet ja jätevedet

-

Luku 7 - Asunnon ja muun oleskelutilan sekä yleisten alueiden terveydelliset vaatimukset

26 §

Nimenomaan yksinasuvan omistusasunnossa itse itselle aiheutettu terveyshaitta pitäisi rajata selkeästi pois. Lähtökohtaisesti yksilö saa aiheuttaa itselleen terveyshaittaa omilla elämäntavoillaan eikä terveydensuojeluviranomainen voi siihen puuttua. Asiasta on käyty toimialalla keskustelua, mutta olisi kestävätilanne, jos itse itselle aiheutettu terveyshaitta olisi tulkittavissa viranomaisen valvottavaksi. Silloin rajanveto kaikista elämäntapoihin liittyvistä terveyshaitoista (tupakointi, alkoholinkäyttö, ylensyönti, sillan alla asuminen) ja itsemääräämisoikeudesta olisi kestävätilanne.

Käytännössä ongelmana yksinasuvien eri syistä elämänhallinnan menettäneiden kohdalla on se, että kotihoito kieltäytyy menemästä töihin johtuen siivottomuudesta. Miten rajataan itsemääräämisoikeus suhteessa terveydensuojeluun? Lähtökohtaisesti siivottomuuden terveyshaitta pitää aiheutua jollekin toiselle (perheenjäsenille, naapureille) kuin siivottomuuden aiheuttajalle. Käytännössä pelastusviranomainen voi asettaa yksinasuvan talon esimerkiksi lämmityskieltoon palokuorman takia, mutta terveydensuojeluviranomaisen asumiskielto yksinasuvan omistusasuntoon on laillisuuden näkökulmasta epälooginen. Viranomaistoimissa on huomioitava luottamuksensuoja ja tasavertaisuusperiaate.

Rottaongelmien kustannuksia ei pidä osoittaa kuntien vastuulle. Laissa tulee yleisesti olla selkeä oikeus määrätä haitan aiheuttajaa myös rottien aiheuttaman terveyshaitan osalta. Rottaongelmat ja ilmoitukset ovat niin yleisiä, että kuntalaiset tulisivat pyytämään kunnalta torjuntatoimenpiteitä jatkuvasti. Kunnan terveydensuojeluviranomaisen vastuuttaminen tulisi kirjata erittäin tarkasti poikkeustilanteisiin, koska henkilöstöresurssia yleiseen rottasotaan ei ole olemassa.

Luku 9 - Hautausmaat ja hautaaminen

-

Luku 10 - Tiedonhankinta, tarkastus ja valvonta

-

Luku 11 - Tutkimuslaboratoriot ja maksut

-

Luku 12 - Kiellot ja määräykset

-

Luku 13 - Pakkokeinot ja seuraamukset

-

Luku 14 - Muutoksenhaku ja päätöksen täytäntöönpano

-

Luku 15 - Erinaisia säännöksiä

-

Tietojärjestelmät

-

Terveydensuojelulain hallintomenettelyjen arviointi ja kehittämistarpeet

-

Liite 1 Sosiaali- ja terveysministeriön asetus asunnon ja muun oleskelutilan terveydellisistä olosuhteista sekä ulkopuolisten asiantuntijoiden pätevyysvaatimuksista (545/5015)

-

Taloudelliset vaikutukset

-

Ympäristövaikutukset

-

Muut ihmisiin kohdistuvat yhteiskunnalliset vaikutukset

-

Juhantalo Laura

Kankaanpään kaupunki - Ympäristöpalvelut